

УДК 37.011.3.018.51.011.3-051

ЯНА ДЗЮБА

(Полтава)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЯХ

Охарактеризовано комплекс педагогічних умов із підготовки вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях, проаналізовано особливості роботи в сільській школі та значення національно-культурних традицій у навчально-виховному процесі.

***Ключові слова:** педагогічна умова, підготовка вчителя, сільська школа, національно-культурні традиції, навчально-виховний процес.*

На сучасному етапі реформування вищої школи значну увагу приділяють виявленню, обґрунтуванню та перевірці комплексу педагогічних умов підготовки фахівця. Цими питаннями з різних аспектів займалися дослідники В. І. Андрєєв, О. М. Белкін, С. У. Гончаренко, О. М. Городинська, Н. В. Іпполітова, Н. В. Кузьміна, В. М. Нестеров, Н. А. Стеріхова та ін.

У філософському розумінні «умова – це те, від чого залежить щось інше (обумовлюване), істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), наявність якого є необхідністю існування даного явища»

[3, с. 497-498]. Сукупність умов визначеного явища утворює відповідне середовище формування майбутнього спеціаліста, на яке впливають закони природи та суспільства, тобто відображається зв'язок «причина → дія». Умова є однією з категорій детермінізму та утворює момент загального діалектично-го взаємозв'язку, що впливає на якість знань і вмінь.

Науковці окремо виділяють термін «педагогічна умова». Умови освітньої діяльності – це сукупність обставин, в яких вона здійснюється, і соціальних обставин життєдіяльності її суб'єкта. Ті та інші розглядаються як чинники, що сприяють чи перешкоджають її успішності [1, с. 116].

Професійна підготовка майбутнього вчителя сільської школи має свою специфіку та особливості. Головною умовою є готовність до виконання фахової діяльності, що потребує постійного оновлення та переосмислення методів, змісту й форм навчання у вищій школі. Процес підготовки вчителя до виховання учнів сільської школи на національно-культурних традиціях вимагає від викладачів вищої школи особливої уваги щодо наповнення навчально-виховного процесу навчальними предметами, методиками, які допоможуть реалізуватися майбутньому педагогу в подальшій педагогічній діяльності.

Для того, щоб підготовка вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях була доцільно організована, необхідно визначити комплекс педагогічних умов, які сприятимуть формуванню й розвитку вмінь та навичок майбутнього педагога для роботи в сільській місцевості. На думку В. І. Андрєєва, педагогічні умови є результатом «цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення ... цілей» [2, с. 124].

При підготовці вчителя до виховання учнів сільської школи варто враховувати різні форми навчально-трудова діяльності, пов'язуючи трудову підготовку з відродженням національно-культурних традицій українського народу. Оцінюючи особливості підготовки студентів до роботи в сільській школі у вищому педагогічному навчальному закладі до виховання учнів на національно-культурних традиціях, слід зазначити, що умови є важливим чинником успішного й результативного здійснення навчально-виховного процесу. Завданням майбутнього вчителя є створення середовища, в якому відбувається становлення та розвиток особистості учня сільської місцевості. Тому до педагогічних умов ми відносимо ті, які свідомо створюються сільським учителем у навчально-виховному процесі навчального закладу. Саме вони забезпечують ефективне формування й протікання освітньо-культурних процесів.

Метою статті є виявлення й аналіз комплексу педагогічних умов з підготовки вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях.

Найбільш доцільним для нашого дослідження є визначення педагогічних умов С. У. Гончаренка. Він говорить, що це «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених педагогічних завдань» [5, с. 28-29]. Ураховуючи специфіку сільської школи, виникає необхідність розробки комплексу педагогічних умов доцільної організації підготовки вчителя до виховання учнів на національно-культурних традиціях.

Майбутнім учителям освітньої галузі «Технології» ми запропонували оцінити власну готовність до роботи в сільській школі, куди піде працювати майже половина. Здійснивши аналіз отриманого емпіричного матеріалу отримуємо

такі результати: 7 % студентів вважають себе «майже готовими», 9 % – «більшою мірою готовими», 46 % – «більше не готові, ніж готові», 12 % – «не замислювалися» і 26 % – «не мають уявлення, в чому різниця». Результати теоретичного аналізу і дані констатувального експерименту дозволили виявити комплекс педагогічних умов доцільної організації підготовки вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях. Серед них доцільно виділити:

- мотивування вчителів сільської школи на професію цього напрямку педагогічної діяльності;
- побудова навчально-виховного процесу на основі контекстного навчання;
- набуття студентами умінь і навичок здійснення урочної та позаурочної діяльності з використанням національно-культурних традицій;
- використання методів проектів у процесі виховання учнів на національно-культурних традиціях.

Під педагогічними умовами підготовки вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях ми розуміємо сукупність різноманітних професійних, національних, регіональних факторів, які впливають на формування і розвиток професійних здібностей майбутнього педагога. Національно-культурні традиції є невід'ємною складовою, що впливають на особистість учня у сільській місцевості. Як наголошує О. М. Коберник, навчально-виховний процес сільської загальноосвітньої школи не може бути відірваним від реального місцевого соціального середовища [6, с. 168]. Успішність здійснення навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі залежить від урахування соціально-економічних змін, що проходять на селі.

Ефективність успішного оволодіння необхідними знаннями й навичками майбутнього вчителя сільської школи залежить від таких компонентів: мотиви, чинники, настанови, які є складовими виділених нами педагогічних умов.

Уведення першої умови є важливим при формуванні майбутнього вчителя сільської школи. Мотив є основою будь-якої дії, а також рушійною силою та визначальним чинником у процесі підготовки висококваліфікованого вчителя. Лише впевнений у собі студент, який прагне отримати знання та вміло володіти ними, здатний постійно підійматися на новий щабель психолого-педагогічної майстерності. Головними чинниками мотивів є: бажання забезпечити активну участь сільських дітей у суспільній діяльності, почуття відповідальності за формування конкурентоспроможної особистості дитини, інтерес до подолання стереотипу щодо знань та вмінь сільських випускників, потреба у покращенні успішності учнів, прагнення допомогти учневі само реалізувати в подальшому тощо. Кожен із майбутніх вчителів має свої особисті причини для вступу на навчання за цією спеціальністю, на які вплинули певні чинники мотивів. Завданням вищого навчального закладу є розвинути і підвищити мотивацію до навчання. Поняття «мотив» і «чинник» тісно переплітаються та взаємозалежать один від одного. Мотиви є здебільшого внутрішніми факторами, а чинники і настанови – зовнішніми, вони залежать від викладацького складу університету, студентів, батьків, підручників тощо.

Специфіка сільського вчителя полягає в його майбутній багатofункціональній діяльності, що відображується в постійному взаємозв'язку з освітою, культурою, виробництвом, соціумом, духовним життям суспільства. Це зумовило вибір другої умови – побудова навчально-виховного процесу підготовки майбутнього вчителя сільської школи на основі контекстного навчання. У контекстному на-

вчання праця і навчально-виховний процес розглядаються як етапи розвитку діяльності, а не як різні види. Це є важливою умовою при формуванні майбутнього вчителя технологій, який у процесі навчання у вищій школі оволодіває не лише технологією виготовлення певного об'єкта праці, а й практичними вміннями.

У процесі контекстного навчання відбувається поступове входження у професійну діяльність. Розрізняють три навчальні моделі: *семіотична, імітаційна, соціальна* [4].

До *семіотичної моделі* належить робота з текстовими документами, переробка знакової інформації, у процесі якої студент виконує завдання до лекційних, семінарських занять, що виявляються у мовленнєвій діяльності (читання, аудіювання чи письмо). Тобто, відбувається включення студента в діяльність, що не потребує особистісного ставлення до визначеної тематики.

У наступній моделі – *імітаційній* – навчальні завдання допускають вихід за рамки визначень, текстів. Студент співвідносить отриману теоретичну інформацію з майбутньою професійною діяльністю. Тут інформація є засобом предметної дії (предметний контекст), виявляється в знаннях студента і відображує дії майбутнього учителя в освітньому просторі.

Соціальні навчальні моделі представляють імітування ситуацій майбутньої професійної діяльності, котрі вирішуються за допомогою колективних форм організації діяльності, тобто спільними зусиллями або окремими учасниками освітнього процесу. Ця модель допомагає майбутньому вчителю отримати знання та вміння щодо організації колективної роботи в сільській школі, яку він може реалізувати при виконанні лабораторних та практичних робіт, науково-дослідній діяльності в університеті. Відбувається формування професійної компетентності суб'єктів навчання.

На основі психолого-педагогічної літератури та вивчення особливостей професійної діяльності вчителів сільських шкіл можна передбачити, що організація підготовки майбутнього спеціаліста до виховання учнів на національно-культурних традиціях буде успішним при:

- моральній готовності та внутрішній мотивації як у студента, так і у викладача щодо активної взаємодії та передачі знань та вмінь;
- організації навчально-виховного процесу, спрямованого на формування професійних знань і вмінь до роботи педагога в сільській школі;
- створенні матеріального середовища формування особистості майбутнього вчителя;
- створенні особистісно орієнтованих відносин викладача зі студентом;
- забезпеченні спрямування на національне виховання в освітній діяльності майбутніх учителів освітньої галузі «Технології».

Учитель є особистістю, що постійно шукає нові технології та на наявних методах і прийомах створює власні. Традиції, природа, праця, наполегливість – це основні компоненти роботи в процесі трудового навчання сільської школи через національно-культурні традиції, що поєднують у собі наочність і практичність. При підготовці вчителя освітньої галузі «Технології» значну увагу потрібно приділити формуванню цих умінь та навичок.

Четвертою умовою є використання методів проектів у процесі виховання учнів на національно-культурних традиціях. Метод проектів активно впроваджується в практичну підготовку майбутніх вчителів освітньої галузі «Технології». Проектно-технологічна діяльність ґрунтується на особистісно орієнтованій педагогічній технології, тому що вона виконується індивідуально учнем

чи групою дітей. В основі цього методу лежить дослідження технології, що сприяє розвитку вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, пізнавальної самостійності, творчого мислення, відбувається спрямованість на кінцевий результат – виготовлення виробу. Метод проектів послідовно і ґрунтовно відображує дослідження і відродження національно-культурних традицій, регіональних особливостей певної сільської місцевості, які студенти виконують у процесі індивідуальних навчально-дослідних завдань, кваліфікаційних робіт (курсівих, дипломних).

Отже, підготовка вчителя сільської школи до виховання учнів на національно-культурних традиціях потребує об'єднання в цілісно-педагогічну систему, в процесі якої здійснюється розвиток творчих здібностей студентів, озброєння їх умінням організації і здійснення науково-дослідницької роботи з вивчення і відродження регіональних традицій та ремесел. Для цього вищий педагогічний навчальний заклад потребує подолання рутинності навчально-виховного процесу, стереотипів педагогічного мислення, забезпечення необхідних педагогічних умов для самореалізації творчої діяльності, враховуючи національні традиції.

Поставлена проблема потребує подальшого дослідження та впровадження комплексу педагогічних умов із підготовки майбутніх учителів сільської школи до виховання на національно-культурних традиціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш. А. Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 110 с.
2. Андреев В. И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития / Ред. В. И. Андреев. – [2-е изд.] – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. – 600 с.
3. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій : в 5 т. / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 1993. – Т. 2. – 317 с.
4. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособ. / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 204 с.
5. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень / С. У. Гончаренко // Вісник АПН України. – К., 1993. – С. 11-23.
6. Коберник О. М. Навчально-виховний процес у сільській загальноосвітній школі : сутність, проектування, організація / О. М. Коберник. – К. : Знання, 1998. – 274 с.

ЯНА ДЗЮБА

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ К ВОСПИТАНИЮ УЧЕНИКОВ НА НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ ТРАДИЦИЯХ

Охарактеризован комплекс педагогических условий подготовки учителя сельской школы к воспитанию учеников на национально-культурных традициях, проанализированы особенности работы в сельской школе и значение национально-культурных традиций в учебно-воспитательном процессе вуза.

Ключевые слова: педагогические условия, подготовка учителя, сельская школа, национально-культурные традиции, учебно-воспитательный процесс.

YANA DZYUBA

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR RURAL SCHOOL TEACHER TRAINING TO PUPILS' EDUCATION BASED ON NATIONAL CULTURAL TRADITIONS

During the preparation of teachers to rural school pupils' education on the basis of the national cultural traditions it is necessary to consider various forms of training and labor

activities, linking labor training with the revival of national and cultural traditions of the Ukrainian people.

Traditions reflected on the basis of national and cultural heritage, make younger generation reconsider true culture through streaming them from provincialism to the way of true understanding national values. This is a means of practicing national loyalty, humanity and involving to real creativity, beauty and wisdom of our people. The value of tradition is in its keeping and multiplying the best mental qualities of the Ukrainian people. Therefore, the subject of this paper is to investigate the process of youth's education in national and cultural traditions since they are a consolidating and unifying factor in the development of our society.

Evaluating peculiarities of students' training in the higher pedagogical educational institution for work in rural schools on national and cultural traditions, it should be noted that the conditions are an important factor in successful and effective implementation of educational process. The task of future teacher is to create an environment which helps the formation and development of an individual student in rural areas.

Therefore, we consider proper pedagogical conditions to be those which a rural teacher creates deliberately in the educational process of the institution. They provide effective formation and dynamics of educational and cultural processes.

It is advisable to select a set of pedagogical conditions for the preparation of teachers of rural schools to pupil's education on national and cultural traditions: the motivation of teachers in rural schools for the occupation of this area of educational activities ; construction of the educational process on the basis of contextual learning; students' mastering skills of curricular and extracurricular activities using national cultural traditions; use of the methods of project work in the education of students at national and cultural traditions.

The efficiency of successful mastering the necessary knowledge and skills by a future teacher of rural school depends on the following components: motivation , factors, guidelines, which are components of our teaching conditions.

Therefore training of teachers of rural schools to pupils' education on the national cultural traditions requires association of holistic educational system, which develops the creative abilities of students, arming them with knowledge how to organize and implement research work on the studying and reviving of traditions and regional crafts.

Keywords: *pedagogical condition, teacher training, rural school, national and cultural traditions, educational process.*

Одержано 14.04.2014, рекомендовано до друку 12.05.2014.